



Fórum / The Forum

Ve stínu pyramid

Im Schatten der Pyramiden

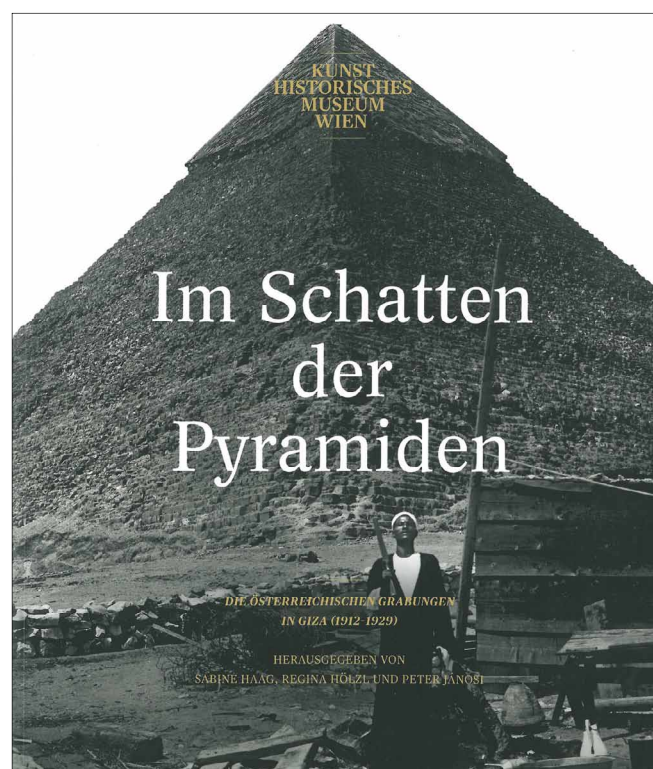
BŘETISLAV VACHALA

Český egyptologický ústav Filozofické fakulty
Univerzity Karlovy, Celetná 20, 110 00 Praha 1

Na rakouskou tradici pořádání zajímavých výstav se staroegyptskou tematikou ve Vídni (W.Seipel, *Gott-Mensch-Pharao. Viertausend Jahre Menschenbild in der Skulptur des Alten Ägypten*, Wien 1992; I.Hein – Ch.Mlinar – A.Schwab, eds., *Pharaonen und Fremde – Dynastien im Dunkel*, Wien 1994; W.Seipel, ed., *Mumien aus dem Alten Ägypten. Zur Mumienforschung im Kunsthistorischen Museum*, Wien 1998; W.Seipel, ed., *Gold der Pharaonen*, Wien 2001), Linci (W.Seipel, *Ägypten. Götter, Gräber und die Kunst – 4000 Jahre Jenseitsglaube, I-II*, Linz 1989) a Schallaburgu (Ch.Hölzl, ed., *Die Pyramiden Ägyptens – Monumente der Ewigkeit*, Wien 2004) navázala v roce 2013 reprezentační výstava *Ve stínu pyramid. Rakouské výkopy v Gíze (1912-1929)*, uspořádaná v prostorách slavného vídeňského Uměleckohistorického muzea. Tato výstava svým způsobem navázala geograficky (egyptské pyramidové pole) a chronologicky (období Staré říše) na nedávné dvě německé, velice úspěšné prezentace doby stavitelů pyramid. V prvním případě šlo v roce 2010 ve Frankfurtu nad Mohanem (Liebieghaus, Skulpturensammlung) o výstavu *Sahure. Smrt a život velkého faraona* (V.Brinkmann, ed., *Sahure. Tod und Leben eines großen Pharaos*, Frankfurt am Main 2010), která přiblížila dobu a postavu tohoto významného panovníka (vládl cca 2506-2492 př.n.l.), zakladatele královského pyramidového pohřebiště v Abúsíru. Druhá výstava, která se uskutečnila v roce 2011 v Hildesheimu (Roemer- und Pelizaeus-Museum) pod názvem *Giza. Na úpatí velkých pyramid* (K.Lembke – B.Schmitz, eds., *Giza – Am Fuß der großen Pyramiden*, Hildesheim – München 2011), představila hodnotné archeologické nálezy z nekrálovských hrodek 4.-6. dynastie (přibližně 2649-2191 př.n.l.) v gízském pohřebišti.

Podnětem k uspořádání vídeňské výstavy *Ve stínu pyramid* bylo 100. výročí zahájení rakouských archeologických výzkumů v nejslavnější egyptské nekropoli v Gíze, kde bylo

v období 4.-6. dynastie pohřbeno na 4000 příslušníků společenské elity. Aby zamezil nekonečnému vykrádání gízských mastab, rozhodl se tehdejší šéf Egyptské památkové správy Gaston Maspero udělit třem renomovaným egyptologům archeologické koncese na výzkum gízského pohřebiště. Jelikož konkrétní rozdělení nechal na nich samotných, sešli se v roce 1902 za německou misi Ludwig Borchardt (zastupoval Georga Steindorffa), za italskou Ernesto Schiaparelli a za americkou George A.Reisner v nedalekém hotelu Mena House, aby se přátelsky „podělili“. A tak o přidělení důležitých archeologických koncesí nakonec rozhodlo tahání lístků třemi jmenovanými z klobouku paní Reisnerové na hotelové veran-



Přebal knihy: Haag, Sabine – Hölzl, Regina – Jánosi, Peter, eds. (2013): *Im Schatten der Pyramiden. Die österreichischen Grabungen in Giza (1912-1929)*. Wien: Kunsthistorisches Museum Wien. 297 stran s černobílými a barevnými fotografiemi, kresbami a plány. ISBN 978-3-99020-032-2.

dě... Výkopy v Gíze začaly hned v následujícím roce. K jedné změně došlo až v roce 1911, kdy na základě vzájemné dohody Steindorff vyměnil svou gízskou koncesi s německým egyptologem Junkerem za jeho koncesi v núbijské Anibě (dnešním Súdánu).

Hermann Junker (1877-1962) tehdy již působil na vídeňské univerzitě a výzkumy v Gíze vedl z pověření Císařské (potom Rakouské) akademie věd, která je financovala s vydatným příspěvím hildesheimského obchodníka a mecenáše Wilhelma Pelizaeuse. Gízské nekrálovské hrobky situované ve vymezených rakouských sektorech západně a jižně od Chufuovy pyramidy Junker systematicky odkrýval v letech 1912-1914 a 1925-1929 (P. Jánosi, *Österreich vor den Pyramiden. Die Grabungen Hermann Junkers im Auftrag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften in Wien bei der Großen Pyramide in Giza*, Wien 1997, 42-77). Výsledkem byly objevy hrobek významných hodnostářů, úředníků a kněží, které poskytly jedinečné hmotné, ikonografické a písemné prameny přibližující dobu stavitelů pyramid, a ovšem také jejich příkladné vědecké zpracování a publikace (H.Junker, *Giza. Bericht über die von der Akademie der Wissenschaften in Wien auf gemeinsame Kosten mit Dr. Wilhelm Pelizaeus unternommenen Grabungen auf dem Friedhof des Alten Reiches bei den Pyramiden von Giza*, I-XII, Wien – Leipzig 1929-1955).

O uznávaném egyptologovi Junkerovi je třeba uvést, že v roce 1923 založil na vídeňské univerzitě Egyptologický a afrikaniistický ústav a v roce 1929 se stal ředitelem Německého archeologického ústavu v Káhiře, když jako přesvědčený národní socialista vystřídal v této funkci zakladatele tohoto ústavu Ludwiga Borchardta, který měl v Německu problémy se svým židovským původem. Působení tohoto ústavu, jenž byl tehdy nástrojem berlínského totalitního režimu, bylo ukončeno 3. září 1939, kdy byly oficiálně přerušeny egyptsko-německé diplomatické styky. K jeho znovuotevření, tentokrát s proklamovaným „úplným odloučením politiky od vědy“, došlo až 16. listopadu 1957 (N.Kehrer, ed., *Menschen, Kulturen, Traditionen. Die Forschungscluster des Deutschen Archäologischen Instituts*, Berlin 2009, 110-111).

Exponáty k výstavě *Ve stínu pyramid* poskytly bohaté sbírky Uměleckohistorického muzea, které tématicky a časově pokrývají celé období faraonského Egypta (H.Satzinger, *Das Kunsthistorische Museum in Wien. Die Ägyptisch-Orientalische Sammlung*, Mainz am Rhein 1994; R.Hölzl, *Meisterwerke der Ägyptisch-Orientalischen Sammlung*, Wien 2007). Epocha Staré říše je v nich velice kvalitně zastoupena, a to především díky jedinečným archeologickým nálezům ze zmíněných Junkerových rakouských výzkumů v Gíze. Zvláštní místo mezi nimi zaujímá malovanými reliéfy a hieroglyfickými nápisy zdobená vápencová kaple z hrobky vysokého královského

úředníka Kaninisuta z doby okolo 2500 př.n.l. (R.Hölzl, *Die Kultkammer des Ka-ni-nisut im Kunsthistorischen Museum Wien*, Wien 2005), která byla na základě kupní smlouvy uzavřené s Egyptskou památkovou správou v roce 1914 zakoupena pro Uměleckohistorické muzeum za 30 000 korun, což v dnešním přepočtu činí přibližně 140 000 €. Kromě předmětů z Vídně výstavu doplnily vybrané exponáty zapůjčené z muzeí v Berlíně, Bostonu, Bruselu, Hildesheimu, Lipsku, Londýně a New Yorku.

Vídeňská výstava tak představila příkladným způsobem všechny kategorie předmětů, které vždy tvořily součásti inventáře nekrálovských hrobek a pohřebních výbav, tedy nástěnné reliéfy a doprovodné hieroglyfické nápisy, stély ve tvaru nepravých dveří, sochy, sarkofágy, dřevěné rakve, kanopy, šperky, amulety, podhlavičky, tabulky sedmi posvátných olejů, soubory náčiní pro obřad otvírání úst, měděné modely pracovních nástrojů, obětní bazénky, oltáře, kamenné nádoby a misky a keramiku. Ústředním exponátem se stala sedící vápencová socha vezíra Hemiunua v životní velikosti. Hemiunu byl synovec krále Chufua a jako „představený všech královských prací“ byl hlavním architektem jeho pyramidy, prvního divu starověkého světa. Pro účely této výstavy vytvořili pracovníci vídeňské Technické univerzity názornou digitální prezentaci (3D Dassault Systèmes), která návštěvníkovi umožnila působivou virtuální prohlídku Gízy jednak v době stavitelů pyramid před 4500 lety, jednak v době jejího archeologického odkrývání před sto lety.

K výstavě byl vydán obsáhlý výpravný katalog, který má dvě základní části. První obsahuje osm studií (s. 17-171), v nichž jejich autoři (P. Der Manuelian, R.Hölzl, M.Haase, P.Jánosi, A.Spiekermann, L.Flentye, N.Alexanian, I.Kulitz a P.Ferschin) zasvěceně pojednávají o historii archeologických výzkumů v Gíze, H.Junkerovi a jeho výkopech, gízské královské nekropoli, nekrálovských hrobkách v Gíze, významu soch umístěných v hrobkách, vývoji reliéfové výzdoby ve staroříšských hrobkách, inventáři hrobek a o digitálních metodách využívaných při vizuální prezentaci a dokumentaci archeologických nálezů. Druhou část tvoří katalog vystavených předmětů (č. 1-101: s. 173-265) s jejich popisem a fotografiemi. Na závěr (s. 267-297) je připojen chronologický přehled, pojednání P.Jánosiho o době stavitelů pyramid, glosář, seznam literatury a anglická shrnutí. Nechybí ani mapy Egypta a menoferského pohřebiště a plán Gízy. Tento katalog, který splňuje nejvyšší kritéria, dovršil vzorovou prezentaci starého Egypta, jež měla v roce 2013 celoevropský kulturní dosah.

Kontakt: Prof. PhDr. Břetislav Vachala, CSc., Český egyptologický ústav Filozofické fakulty Univerzity Karlovy, Celetná 20, 110 00 Praha 1, e-mail: bretislav.vachala@ff.cuni.cz.